

Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve. 1976–1977.
Bp. OSZK, 1979. 527 p.

A könyvtárosok tudják igazán, hogy évkönyv címen mennyi és milyen vegyes tartalmú és értékű kiadványt jelentenek meg megbízható, vagy rendetlen időszakossággal. Ebben a műfajban úgyszólván minden lehetséges – felsorolhatatlanul – a szöveg nélküli statisztikai táblázatoktól az irodalmi antológiáig. Sorakoznak a raktárak polcain több mint száz éve következetesen kiadott évkönyvek és árválkodnak „folytatásaincs” egyszeri nekibuzdulások.

Egyetlen közös jellemzőt lehet bennük találni, – kivéve a könyvkiadók évkönyvnek keresztelt, jó üzletnek bizonyult sorozatait – azt, hogy általában valamely testület adta ki őket és ilyen vagy amolyan módon a saját létéről és működéséről kívánt emléket hagyni, pontosabban az egykori jelenben hírt adni. Ezért maga a kiadás ténye jellemző a testületre, érdeklődő olvasócsoporthoz tételez fel és tartós fennállásban való hitet bizonyít. Ha ez utóbbi megvalósul, az évkönyvsorozatok, – természetesen tartalmukkal együtt – a kiadó testületek működésének és szándékainak változásait is tükrözik. Értékesek a töredékek is, intézmények vagy társadalmi csoportosulások forgandóságának nyomtatott tanúi.

A könyvtárak nem ítékezhetnek a kiadványtípusok felett, nincs befolyásuk megjelenésükre, megőriznek mindent, amit megőrizniük kötelesség, és igyekeznek minél alaposabban feltárni őket. Mint kiadó intézmények azonban bizonyos kiadványtípusokban – legyen bennünk ennyi derűlátás – példát mutathatnak. Ebben az első hely természetesen a bibliográfiáké, de ide sorolhatjuk az évkönyvet is. Persze a példát nem értelmezhetjük úgy, hogy ebben a meghatározhatatlan műfajban a könyvtár mutassa meg, hogy milyen egy igazi évkönyvszerű évkönyv, de feleljen meg azoknak a követelményeknek, amelyeket maga a könyvtáros, mint feltáró és tájékoztató elvár egy „tartós fennállású” tudományos és művelődési intézmény évkönyvétől.

Az Országos Széchényi Könyvtár 1976/77-es évkönyve ilyen szempontból is példamutató kiadvány. Azért kell ezt hangsúlyozni, mert számos intézményünk – még könyvtár is – él e parttalan műfaj lehetőségével, de inkább csak létéről ad hírt, mint működéséről, rangját bizonygatja, de erről nem győz meg. Az évkönyv a „furor publicationis” üzőttjeinek legkedvesebb kocogó pályája. Hadd ne írjunk példát, mindnyájan találhatunk bőven a periodikum-raktárak polcain. Nagy kár pedig, hogy amikor egy értékes gyűjtemény feltárásának mozaikjait és egy szellemi műhely tevékenységének ismertetését várjuk ezektől a kiadványoktól, a munkatársak másutt alig elhelyezhető cikkeiket kapjuk csak.

Az OSZK évkönyve – hagyományainak megfelelően – ismerteti a könyvtár működését, foglalkozik gyűjteményeinek feltárásával, saját történetével, könyv- és művelődés-

történeti tanulmányai is jórészt a saját anyagát használják forrásként. *Somkuti Gabriella* világosan és tömören állította össze két esztendő beszámolóját, nem titkolva, de nem is túlozva a működést gátló bajokat sem. Kiegészítik ezt a statisztikai táblázatok, a névsor és a kiadványok bibliográfiái. (Egy címjegyzék a jó tucatnyi „telephelyről” értékes kordokumentum lenne.) *A Könyvtártudományi és Módszertani Központ* beszámolója korrekt hivatali jelentés – kár, hogy egy kicsit nem több –, ugyancsak kiegészítve bibliográfiával. A 175. évfordulóra *Havasi Zoltán* ünnepi beszéde emlékeztet.

A gyűjteményt feltáró cikkekből *Nemeskéri Erika* írása számíthat a legnagyobb érdeklődésre. Jókainak egy kiadatlan kéziratát ismerteti, az 1850-ben írt Emléksorokat, amelyeknek közlését ugyan 1851-ben megkezdték, de a cenzúra leállította a folytatást. 1975-ben Dél-Amerikából került haza a teljes kézirat. A tanulmány értéke, hogy a kézirat némely részeit összehasonlítja Jókai későbbi visszaemlékezéseivel a szabadságharcra, s a közhit szerint ezekben a mesélő író már fölébe kerekedett az emlékező résztvevőnek. *Nemeskéri* példái azt bizonyítják – s érdemes lesz további vizsgálatokat is folytatni –, hogy Jókai kikerekítette ugyan friss élményeit, de a tényeken kevesebbet változtatott, mint eddig hittük. (Lapzártakor értesültünk, hogy a mű a könyvhéten megjelenik.)

Wix Györgyné tanulmánya *Trenk Frigyes* 1790-es röpiratairól a történészeknek ad majd munkát. A jozefinizmus és a jakobinus mozgalom között, II. Lipót rövid uralkodása és a budai országgyűlések idején jó üzletet lehetett csinálni politikai jelszavakkal és kiadványokkal. A tanulmány ismerteti *Trenk* magyarországi kiadványait és a kézirat források alapján *Strohmayer* könyvkereskedő-kiadó és besúgóval való kapcsolatait. A szerző – szabadkozása ellenére – igen jól helyezi el ezt a jelenséget a kor eszmevilágába.

E sorok rovója középiskolás kora óta tisztelője *Halász Gábornak* – zsebpénzét gyűjtötte *Az angol irodalom kincsházá-ra* –, harminc évvel ezelőtt pedig együtt dolgozhatott *Fitz Józseffel*, akinek emberségében akkor sem kételkedett, amikor ő kényszernyugdíjazott könyvtáros és alkalmilag segélyezett tanácsadó volt. Elégtétellel olvasta tehát *Haraszthy Gyula* szép tanulmányát *Halász* könyvtárosi működéséről – valahogyan ilyen könyvtárosokra volna ma is szükség –, amelyek során oly szép tanítói és oly reménytelen, de bátor megmentői szerep jutott *Fitznek*.

A második részben *Soltész Zoltánné* gondos mikrofilológiával ismertet ritka 16. századi olasz nyomtatványokat.

A harmadik rész nagy munkája *Somkuti Gabriella* írása a marosvásárhelyi Teleki tékáról. Érdekes, szomorú híradás. Meggyőzően bizonyítja, hogy a 19. sz. első évtizedében megszülethetett volna Erdély s egyben a két haza második nemzeti könyvtára, hasznára tudománynak, tanulásnak és művelődésnek, s ez a szülés vetéléssel végződött, mert a méltatlan utódok egyszerűen felélték az örökhagyónak a fejlődésre szánt adományát. Háromnegyed évszázados bátortalan pereskedéssel próbálta a református egyház kicsikarni az anyagi fedezetet, sikertelenül. Durva hasonlattal, a magzat spirituszba helyezett múzeumi tárgy lett, szomorú szép emlék, de nem élő szervezet. Odairhatjuk *Frank Ignác* hagyatékához, amelyből sikeresen elherdálták a század közepén Pest városi könyvtárát, vagy *Csaplovics* alsókubini gyűjteményéhez, amely az első megyei könyvtár alapja lehetett volna. Nálunk már csak így sikerülnek az önzetlen kulturális szándékok.

Zircz Péter vázлата figyelmeire méltó mondanivalót ígér, a téma részletesebb kidolgozását várjuk.

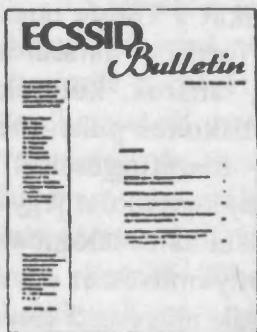
A negyedik rész az évkönyv próbája: vegyes tárgyú cikkek, elszakadva a könyvtár történetétől és anyagától. A próba megállva, mert olyan szakértőktől kapjuk a tanulmányokat, akiktől minden sor nyereség. *Borsa Gedeon* folytatja az előző OSZK évkönyv nyomán a magyar csíziók kiadásának történetét és a 18/19. sz. fordulójától eljut a 19. sz. második harmadáig. (És folytatható mindez a mai nyugati magazinok horoszkópjaiig...) Gazdagon jegyzetelt szövegével azonos értékűek a gondosan válogatott reprodukciók. *Fallenbüchl Zoltán* minden publikációjára fel kell figyelni, amely a történeti statisztika szerteágazó patakjaiból merít. Ezúttal gyéren csordogáló eret kutatott fel: milyen forrásokból élt meg a diákság a 18. században. A diákság története megíratlan, bár sok ilyen értékes adalék szolgálhatna megírásának alapjául.

Engedtessek meg a recenzensnek, hogy a hátralévő kerek száz oldal cikkíróit már csak név szerint említse. *Szelestei N. László, Fried István, Miklóssy János, Jeszenszky Géza, Bata Imre és Markovits Györgyi* vizsgálódási területüknek megfelelő írásokkal járulnak hozzá az évkönyv gazdag tartalmához.

Kellemes a nyomdai kiállítás, különösen a logikus – ma sokszor elhanyagolt, mert munkai igényes – betűtípus-válogatás teszi jól olvashatóvá a kötetet 800 példányban, körülbelül annyiban, amennyiben egy átlagos stencilezett jegyzet készül. Őszintén kívánjuk, hogy legalább ennyi példánynak legyen olvasója szakmai körökben, bel- és külföldön. (Ha igaz a hír, hogy a nagyobb tanulmányokról különnyomatok is készültek, ezt örömmel nyugtázzhatjuk.)

Őrizhessék hitüket a testület munkatársai, hogy újabb évkönyvekben hagyhatnak majd emléket működésükről és szándékaikról, a sokasodó kötetek pedig együttesen kedvező változásokat tükrözhessenek.

MARÓT MIKLÓS

A Kelet-Nyugat tudományos és kulturális együttműködés keretében létrejött *Európai Társadalomtudományi Információs és Dokumentációs Együttműködés* (angol nyelvű rövidítéssel: *ECSSID*) célja a keleti és nyugati társadalomtudományi információs szakemberek kölcsönös tájékozódásának és közös munkájának előmozdítása. E szervezet az UNESCO ún. bécsi társadalomtudományi központja kezdeményezésére a Szovjet Tudományos Akadémia támogatásával és a szocialista országok részvételével jött létre. Az MTA Könyvtára kiadásában megjelent *ECSSID Bulletin* mintegy évi négy számban

fog e szervezet tevékenységéről tájékoztatni.

(Az MTA Könyvtárának híradása)